

La lluita persistent per les llibertats

Francesc Dalmau i Norat va patir l'exili, va fugir d'un batalló de càstig, va combatre amb l'exèrcit britànic... Sempre al servei de Catalunya

Francesc Dalmau i Norat va néixer el 24 de juliol del 1915 a redós d'una de les institucions —ara desapareguda— més clàssiques de Girona: el Cafè del Comerç, també conegut com a can Norat de la Rambla, antic centre de trobada de burgesos i menestrals, i de tertúlia de polítics i literats. El seu pare, Laureà Dalmau Pla, originari d'una botiga-fleca d'Agullana que venia de tot, fou metge, polític catalanista i escriptor. La mare, Laura Norat i Puig, filla de l'amo de can Norat, catòlica i senzilla, creia que el món era bo i de dretes, segons Jaume Ministral, amic de la família. Van tenir quatre fills: en Paco, la Fina, en Ramon —mort en plena joventut— i la Laureta.

EVARIST PUIG > TEXT

Als estius passaven llargues temporades al xalet familiar de la Fosca, un dels més antics d'aquella platja del municipi de Palamós. La casa, voltada de pins, acàcies i eucaliptus, lleugerament enlairada, dominava la cala. Amb el pas del temps, aquella finca es transformaria en l'actual Hostal Mar Verd. Des de la més tendra adolescència, en Francesc —i la Fina— va adquirir dins la colònia d'estiuejants de la Fosca un prestigi de gran nedador. De la Fosca a les illes Formigues, hi anava i tornava nedant. Ja vell, encara se'l veia fent *crawl* al bell mig de la badia de Palamós, fins i tot al pic de l'hivern.

Vaig conèixer Francesc Dalmau al voltant de l'any 1970, per qüestions socials i de veïnatge. De caràcter afable i tranquil, sempre el vaig considerar una bona persona. Feia la impressió de

saber escoltar, ser discret en l'oratoría i d'opinions molt reservades, característiques poc comunes en les persones que, com ell, es dedicarien a la política. Recordo haver escrit que, quan el doctor Dalmau deia que sí, no se sabia si volia dir que no per la temença d'ofendre l'interlocutor. Exercia de metge de capçalera, el que ara anomenem generalista o de família. L'entrada de casa seva, voltada d'uns bancs on els pacients esperaven torn de visita, era oberta a tothora: «Si algú es troba malament, s'asseu aquí —deia assenyallant la sala d'espera—, i el visito».

Jaume Ministral i Masià, al qual m'he referit abans, i també amic meu, deia amb càustica ironia que el doctor

Pla deia que el doctor Dalmau, de tan sincer com era, no semblava un metge

ARND EVARIST PUIG

>> *Francesc Dalmau i Norat (Girona, 24 de juliol de 1915 - Palamós, 31 de desembre de 2003).*

Dalmau era un metge que no duia rellotge. Era capaç de visitar a les dues o a les tres de la matinada, fins i tot per

les cases. Dalmau va ser metge de Josep Pla durant quinze anys, la qual cosa té un cert mèrit: l'escriptor de Llofriu era més addicta a l'alcohol que als tractaments mèdics. Pla deia que el doctor Dalmau, de tan sincer com era, no semblava un metge.

Un home d'aparença pacífica i senzilla

Francesc Dalmau va viure envoltat per una aurèola de llegenda que sempre vaig tenir interès a desentrellar: tot escoltant-lo, llegint i conservant declaracions i manuscrits seus, o bé furgant en biblioteques i hemeroteques. Mai no hauria cregut que una persona d'aparença tan senzilla i pacífica hagués fet de la seva vida una lluita persistent i una supervivència contínua a tantes aventures.

De la seva escolarització primària i secundària a Girona, en conec pocs detalls. Als quinze anys va aprovar un curs de llengua catalana, amb qualificació d'excel·lent. El diploma anava signat per Pompeu Fabra. L'any 1932 acompanyà el seu pare, ponent de l'Estatut de Núria i diputat, a fer campanya per tots els pobles de les comarques de Girona. Soci fundador de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, el 6 d'octubre del 1934, mentre feia el batxillerat, Francesc Dalmau va ser detingut per primera vegada arran dels fets polítics d'aquella data.

Ingressat a la Universitat Autònoma de Barcelona per estudiar medicina, va ser mobilitzat al començament de la Guerra Civil al Regiment d'Artilleria de Mataró. Amb la carrera inacabada, el destinaren als fronts d'Extremadura (Batalló de Dinamiters i de Destruccions, número 1, i 4t Batalló de la 46a Brigada Mixta) i de Còrdova (203a Brigada). Feia els desplaçaments com a sanitari muntat a cavall, i va passar moltes penalitats i situacions de perill. Una vegada li dispararen un tret de fusell des del bàndol enemic, mentre atenia un ferit, i l'animal es va esverar i s'aixecà dret davant seu. El cavall va caure mort i ell va sortir il·lès de l'incident. El primer de gener del 1939, ascendit a tinent per mèrits de guerra, és traslladat al front de Catalunya i fa tota la retirada fins entrar a França.

ARXIU LAURA DALMAU

>> Francesc Dalmau, amb Laureà Dalmau, el seu pare, a l'exili.

L'agent Darling

A punt de ser confinat als camps de concentració del Rosselló, gràcies a contactes d'un antic company del sindicat d'estudiants i del seu pare, diputat del Parlament de Catalunya, també exiliat, Francesc Dalmau coneix la presència a Perpinyà d'agents del Comitè Britànic d'Ajut als Refugiats Espanyols. S'entrevista a l'Hotel Regina amb un mandatari d'aquella organització anomenat Robert Donald Darling, el qual s'avé a oferir-li un contacte a Montpeller per tal de matricular-lo a la univer-

sitat d'aquella ciutat, on continuaria els estudis de medicina, i proveir-lo d'allotjament i suport dinerari bàsic.

El tal Darling parlava català i era periodista. Ja l'any 1930 voltava per l'Ateneu Barcelonès, on va conèixer Carles Sentís i altres escriptors. Fins i tot publicà algun paper al prestigiós setmanari *Mirador*. Per l'hemeroteca de *La Vanguardia* se sap que el desembre del 1935 va presidir, amb diverses autoritats, un sopar de l'Agrupació de Premsa Estrangera. Segons Sentís, el 18 de juliol l'agafà d'improvís a Barcelona. Tenia l'aparença d'una persona intel·ligent, delicada, divertida, enginyosa i irònica. Se'l veia encuriosit, interessat en la política catalana i va mantenir bones relacions amb destacats polítics de la Generalitat i del Parlament. Viatjava molt, i per això li intuïen algun tipus de treball per a una agència de turisme o, fins i tot, d'espionatge, sospita que va prendre carta de naturalesa a partir de

El 6 d'octubre de 1934, Francesc Dalmau va ser detingut per primera vegada arran dels fets polítics d'aquella data

l'esclat de la Segona Guerra Mundial o, probablement, abans.

El juliol de 1940, Donald Darling actuava a França per a l'Intelligence Service. El coronel Claude Dansey, subdirector dels serveis secrets britànics, l'envià a Espanya i a Portugal per organitzar una xarxa d'evasió de presoners i refugiats que escapaven de territoris ocupats pels alemanys. En facilitava la fugida i els extreia informació de la rereguarda enemiga. Aquella organització secreta, l'M-19, va ser plenament operativa a partir de finals de 1940 i comptà amb cases i pisos francs, rutes a través dels Pirineus i guies i portadors de correus que actuaven per simpatia amb la causa aliada o per diners. La majoria eren contrabandistes.

«En realitat, però, —afirmava Dalmau—, a casa nostra foren els americans els qui saberen organitzar millor aquests serveis, ja que els anglesos, tot i la seva informació i la preparació de la seva gent, bons coneixedors de la nostra idiosincràsia, quedaren en segon terme per la nefasta intervenció del seu ambaixador, Samuel Hoare, el qual, en aquest sentit, i en altres, fou totalment negatiu. El 23 de març del 1981, al cap d'un mes just de la mort de Josep Pla, el seu germà Pere, director d'una fàbrica de Palafrugell la central de la qual radicava a Amèrica del Nord, em va fer la confiança que Pla, l'escriptor, va acabar essent espia, però no pas de Franco sinó dels aliats durant la Guerra Mundial. Simplement operava des de Llofriu per a una cadena d'obediència nord-americana. Pere Pla, com a alt empleat de la seva empresa, havia viscut molt de temps a Lisboa i podia justificar els seus contactes amb Portugal, Figueres i la frontera francesa, i així fou com ell mateix, el seu germà Josep, Manuel Brunet, també escriptor, i un industrial català propietari d'una magnífica finca a la solitària platja de Castell feien arribar combatents aliats que aconseguïen fer-se escàpols dels alemanys cap a Gibraltar, via Barcelona, perquè afortunadament Gibraltar estava —i està encara, i per molts anys— en molt bones mans, com a bastió de defensa de la llibertat i de la democràcia. La tasca de Pla no era solament facilitar l'evasió de presoners. S'enviaven també informes polítics i militars basats en in-

ARNU LLIBRE DALMAU

>> Francesc Dalmau a l'exèrcit britànic.

formacions que venien de la zona ocupada i, per a aquest propòsit, hi havia un servei de correspondència constant a través de la frontera pirinenca exercit per una banda de contrabandistes que treballaven, segons Pere Pla, amb una eficàcia digna dels millors elogis. Eren contrabandistes al servei de qui fos. Només exigien que se'ls pagués bé. En aquell temps, fer passar un sobre valia mil pessetes, però anava més de pressa de Marsella a Figueres per aquella via que una carta pel servei postal oficial de Palafrugell a Barcelona».

Al cap d'un mes just de la mort de Josep Pla, el seu germà Pere em va fer la confiança que l'escriptor va acabar essent espia, però no pas de Franco sinó dels aliats durant la Guerra Mundial

Darling operava des de la legació britànica a Madrid, però aviat l'ambaixador Hoare se'l va treure de sobre amb l'excusa de no molestar el règim franquista i evitar d'aquesta manera l'entrada d'Espanya a la guerra al costat de Hitler. A partir d'aquell moment, Donald Darling actuà a Lisboa com a agregat diplomàtic i a Gibraltar, centre d'espionatge i contraespionatge i de repatriament dels evadits. Acabada la guerra, Darling va anar destinat al Brasil i, més endavant, retornà a Londres. Un alcoholisme persistent i silencios li havia afectat molt la salut. Alguns estius anà a Maó pel clima i per la influència anglesa que encara perdura a l'illa de Menorca, i també a l'Hotel Marina de Palamós per tal de retrobar el seu vell conegut doctor Dalmau, el qual també l'havia anat a veure a Londres diverses vegades. Donald Darling va passar els seus darrers temps escrivint memòries a l'altell d'un *pub*, on vivia, en un carreró adjacent a Trafalgar Square, proper a la National Gallery. «Sembla estrany que a un lloc tan cèntric existeixi un carrer tan estret on només pot passar-hi, justa, una bicicleta», explicava Dalmau.

A les acaballes de la seva vida, Darling va publicar dos llibres autobiogràfics: *Secret Sunday* (1975) i *Sunday at large* (1977), que resultaren uns èxits de vendes. «Sunday» era el nom en clau de Donald Darling al Secret Intelligence Service, tal com «007» és el de James Bond a la mateixa organització, en la ficció. Donald Darling va morir solter i sol, en estranyes circumstàncies, el desembre de l'any 1977 a l'apartament del *pub* londinenc.

Detenció i fuga

L'estiu de 1940, Francesc Dalmau va voler retornar a Catalunya amb un aval del bisbe de Girona que li hauria tramès la seva mare, molt devota. Ella havia amagat durant la guerra espanyola fins a vint-i-nou capellans i seminaristes al mas familiar de Sant Joan de Palamós, ara transformat en hotel de turisme rural. La pretensió de Dalmau, segons explicava al cap de molts anys, era d'anar a veure la seva mare, malalta, però d'alguna manera hi degué influir la recent capitulació de França davant de Hitler. Continuar-hi podia resultar molt perillós.

Francesc Dalmau va ser detingut tot just passada la ratlla de la frontera i conduït al castell de Sant Ferran de Figueres. Manifestà a la Guàrdia Civil unes conviccions catòliques arreladíssimes i els mostrà la carta del bisbe, que fou llençada pels guàrdies a la paperera: «¡Ahí van tus convicciones!».

Va ser interrogat per agents italians i alemanys de la Gestapo sobre la situació dels aliats al Migdia francès i confinat, tot seguit, al camp de concentració de Reus. A continuació va ser tancat dins d'un tren infecte de marxa equívoca que avançava de dia i retrocedia de nit —una veritable tortura—, durant un mes, fins arribar a un recinte de Madrid, i d'allà al Batallón de Castigo de Soldados Prisioneros número 1 de Punta Carnero (Cadis), entre Algesires i Tarifa. Es tractava d'un autèntic camp d'extermini, on hi mancava de tot —aigua, menjar, sostre...—, excepte treball forçat per construir fortificacions davant de Gibraltar. Destinat a la farmaciola del batalló, Dalmau aconseguí entrar en contacte amb el consolat britànic d'Algesires, on invoca el nom de Donald Darling i planifica una fugida que acabaria realitzant nedant de nit i despullat, només amb un document d'identificació enganxat al cos, fins a aigües de Gibraltar, després d'esquivar dues guàrdies. S'ha escrit que li dispararen trets des de terra, però no he pogut confirmar-ho. Nedà incansable fins arribar a un vaixell anglès fora del port de Gibraltar. Es va enfil·lar per la cadena de l'àncora, i a la nau no hi havia ningú. Passà una llanxa militar britànica: els va cridar, però no el van veure. Poc després s'adonaren que algú movia els braços a coberta i retornaren per rescatarlo: «A Gibraltar m'oferiren roba i una tassa de te, la primera que vaig beure a la vida. M'interrogaren els serveis d'espionatge i contraespionatge britànics. Vaig demanar per Donald Darling. No es va presentar, però aquell nom em va obrir les portes de l'Imperi». Dalmau els manifestà el desig de combatre Hitler des de l'exèrcit britànic, com a millor manera de lluitar contra Franco. Al cap de poc abandonava Gibraltar en un vaixell de càrrega destinat al Canadà i, des d'allà, en un comboi amb vaixells de guerra, a Londres via Liverpool.

ANTONI ORGESA MAJURI. COL·LECCIÓ EMARIST PUIG.

>> *Francesc Dalmau, en una conferència amb Miquel Strubell i Trueta.*

Normandia i les Ardenes

Dalmau quedà enrolat a la Number One Spanish Company (NOSC), integrada al Pioneer Corps. Més d'un vint per cent d'aquells soldats eren catalans provinents d'unitats franceses que trencaren el vincle que els unia amb aquella república arran de la derrota del juny de 1940. En realitat, es tractava d'una unitat de combat preparada expressament per intervenir a Espanya si els alemanys travessaven els Pirineus o Franco trencava la neutralitat, fets que no es van arribar a produir de forma oficial. La NOSC estava molt ben armada amb metralladores i fusells metralladors, i va comptar amb una acurada preparació militar. Les companyies de *Pioneers* constaven d'uns dos-cents vuitanta homes: un major, un capità, quatre tinentes i unes deu seccions de tropa. Al front de cadascuna hi havia un sergent, dos caporals i un soldat de primera. La NOSC va intervenir a Anglaterra en operacions

humanitàries per pal·liar els constants bombardejos alemanys i, al continent, al desembarcament de Normandia i a la batalla de les Ardenes. Aquelles campanyes envoltaren Francesc Dalmau d'una aurèola de llegenda, però ell hi treia importància: «Comparant-ho amb les privacions viscudes a la guerra espanyola, on mancava de tot, des de menjar fins a munició per als fusells, en aquell conflicte vivíem com a milionaris. Fins i tot, mai no ens va mancar el te a mitja tarda. Tot ens semblava meravellós comparat amb la misèria amb què ens havíem hagut de moure a Espanya i a l'exili francès».

Al desembarcament de Normandia, la NOSC havia de col·laborar amb forces canadenques el «dia D + 2» (8 de juny de 1944), però una forta tempesta els va fer perdre equipament: «El dia D érem al port de Southampton i, quan ja ens trobàvem al moll carregats com burros, a punt d'embarcar, es va anul·lar l'ordre». Finalment, es va reprogramar l'enquadrament de la Number One Spanish Company i, en dues TCV (*Troop Carrying Vessel*), va desembarcar el 13 d'agost de 1944 a Bulberry, petit port artificial construït pels enginyers britànics a un penya-segat de la platja d'Arromanches (Normandia), ja consolidat el cap de pont i trencada la resistència alemanya. El dia D, tretze mil avions aliats tapaven el cel i mil

Francesc Dalmau va ser interrogat per agents italians i alemanys de la Gestapo i confinat al camp de concentració de Reus

dos-cents tretze vaixells navegaven cap al continent: «Aquella demostració de força impressionava —deia Dalmau—. Vèiem clar que guanyaríem la guerra».

Durant l'operació de desembarcament, la NOSC, on estava enquadrat Francesc Dalmau, s'ocupà de dipòsits d'armament, municions i queviures i altres treballs logístics, d'intendència i de senyalització, juntament amb dues-centes trenta companyies de *Pioneers* (seixanta-mil homes). No participaren en combats, a banda de desallotjar franc tiradors o algun grup alemany que resistia. «Vam passar Rouen sense lluita —recorda Dalmau—. Els alemanys, esgotats, sense moral de victòria, es rendien a milers. A la nostra companyia només vam tenir dos o tres morts». (Una altra font d'informació parla de només un ferit anomenat Cuevas, per un tret disparat de lluny). I continuava dient: «El desembre del 1944 vam quedar encerclats pels alemanys a la regió de les Ardenes, en l'última ofensiva d'aquell exèrcit. Afortunadament, l'acció de l'aviació aliada va aconseguir restablir aviat el front».

Quan es va produir la capitulació d'Alemanya, la NOSC anava destinada a reforçar unitats britàniques de combat dins del país germànic. La guerra no havia acabat i Francesc Dalmau preveia continuar la lluita al Pacífic, però el reembarcaren cap a Anglaterra.

A Londres es relacionà amb el doctor Trueta, Carles Pi i Sunyer, Fermí Vergés, Aguirre, president basc, i el seu ministre Irujo, així com el Casal Català. Allà, quinze catalans que havien perseverat en la lluita contra el feixisme des de l'exèrcit britànic —Josep Amils, Emili Borràs, Joan Colomé, Manuel Cortiella, Pere Delatorre, Francesc Dalmau, Josep Fernández, Conrad González, Llorenç Montoursí, Francesc Munyoz, Josep Munyoz, Agustí Noguerols, Josep Nicolau, Miquel Ortí i Jaume Vaquer— signaren un manifest d'adhesió a l'homenatge al president Companys en el cinquè aniversari del seu afusellament, i animaren els espanyols a recuperar la llibertat.

Desmobilitzat l'any 1946, el Ministeri de la Guerra atorga a Francesc Dalmau les condecoracions de «La Batalla de la Gran Bretanya», de «La Batalla d'Alema-

ANTONI CROSA MAURI, ARXIU EMBASTI PUIG.

>> *Francesc Dalmau, alcalde de Palamós.*

nya», de «Serveis 1941-1946» i una quarta medalla que no he sabut determinar.

El doctorat

L'ambaixador espanyol notificà al govern de Madrid que diversos voluntaris del Pioneer Corps podrien haver tornat a França per unir-se als maquis de la frontera espanyola. Dalmau, concretament, retornà al Midi francès, a Montpeller, per reprendre els estudis interromputs de medicina. Comptà amb el suport d'una congregació cristiana de marcades tendències filantròpiques, radicada al sud de França, en la qual el seu pare hauria servit com a metge. Laureà Dalmau també participà com a delegat de la zona de Perpinyà a l'Agrupació de Metges Catalans pro Renovació de la Medicina, constituïda a Montpeller el desembre del 1944 a fi d'elaborar les directrius de la futura assistència mèdica a Ca-

talunya amb vista al restabliment de la democràcia a Espanya, que ells creien imminent amb la victòria dels aliats. L'abril de 1945 es va celebrar a Tolosa de Llenguadoc la primera assemblea general de l'Associació, que considerà, entre moltes altres ponències, la convalidació o reconeixement dels títols de metge als catalans formats a l'exili.

Amb la tesi «À propos des fluctuations de la glycémie au cours du traitement du coma diabétique», Francesc Dalmau es doctorà a Montpeller el 7 de març del 1949 i la Universitat de Barcelona va emetre al seu favor el diploma de metge cirurgià l'11 de juny del 1949, any també de la seva inscripció al Col·legi de Metges, si bé no tornà a Catalunya fins l'any 1953. Mentrestant, va exercir de metge a l'Hospital Sant Carles de Montpeller i al centre hospitalari Mariscal Joffre de Perpinyà. Va mantenir contactes amb el govern de la Generalitat a l'exili i va ser metge, entre d'altres, de l'expressident del Parlament i historiador Antoni Rovira i Virgili. Explicava Francesc Dalmau: «Sobre la meua finalització dels estudis, ve a tomb una anècdota. Quan anava a sostenir la tesi doctoral davant del tribunal examinador, em vaig trobar amb un company, l'Heribert Barrera, el qual va acompanyar-me en aquell acte acadèmic transcendental».

L'any 1953, de retorn a Catalunya, el doctor Dalmau obre consulta privada a Breda i al cap de pocs mesos a Palafrugell, a la Fonda Playa del carrer de Sant Sebastià. El 1954 s'estableix a Palamós i, a la mateixa vila, l'any 1956, obté plaça de la Seguretat Social. «Sospito que va ser a causa d'un error administratiu. Em dic Francesc Solano, nom compost, però es degueren creure que Solano era el cognom i no s'adonaren de la meua consideració d'exiliat, fet que, en ple franquisme, hauria impedit l'adjudicació de la plaça», confessava el doctor.

Casat amb Rosa Maria i Oriol, de Palafrugell, tingueren quatre fills: en Jordi, en Ramon, la Laura i la Marta.

Diputat i alcalde

El doctor Dalmau va ser, també, polític. Atípic si el comparem amb altres governants. A la clandestinitat participà amb Heribert Barrera a la refundació

Dalmau manifestà el desig de combatre Hitler des de l'exèrcit britànic, com a millor forma de lluitar contra Franco

d'Esquerra Republicana de Catalunya i va encapçalar la delegació a Palamós de l'Assemblea de Catalunya a l'època de la Marxa per la Llibertat. També va representar Òmnium Cultural a Palamós i va presidir l'Associació d'Amics de la Vall de Bell-lloc, que perseverà en la recuperació de l'ermita palamosina i dels espais públics d'aquell paratge.

Elegit diputat al Parlament de Catalunya per Esquerra Republicana a la demarcació de Girona, durant la legislatura 1980-1984 va ser diputat interventor i comissionat d'Economia, Finances i Pressupost, Política Territorial, Govern i Interior, i d'Alta Muntanya.

A les eleccions municipals del 1983 encapçala la llista d'ERC a Palamós, per a la qual aconsegueix tres regidors. Pactà amb els grups municipals del PSC i del PSUC, i resultà escollit alcalde. Aquella situació, plenament democràtica, va ser combatuda pel batlle sortint, cap de la llista més votada, i la delegació de determinades funcions al notari Xavier Rocha, del grup socialista, com a conseqüència del pacte, resultà mal entesa. Tot plegat provocà fortes tensions que culminaren al cap de dos anys amb un incident a causa d'una carta de cortesia intranscendent, probablement un parany, dirigida al Club Méditerranée per un regidor d'ERC, circumstància que provocà el trencament de l'equip de govern. Dalmau, en minoria, es va veure obligat a dimitir a l'equador de la legislatura. Havia portat l'alcaldia amb molta dignitat, encara que mancava d'energia, en sintonia amb el seu tarannà. Des del primer dia normalitzà lingüísticament l'administració municipal —per primera vegada després del 1939 es redactaren les actes i altres tipus de documentació en llengua catalana— i governà amb un exquisit to democràtic. Va eliminar qualsevol reminiscència del passat dictatorial, tot propugnant també el redreçament cultural de la vila.

El mateix Dalmau va esvair qualsevol dubte en la problemàtica que provocà el final del seu mandat —la qüestió del Club Méditerranée—, en erigir-se com a inspirador i soci fundador de Salvem Castell, la coordinadora que alliberà definitivament aquell territori de l'especulació urbanística. Dóna idea de clarividència tàctica la

ANTONI CROSA MAURI, ARXIU EVARIST PUIG.

>> Mostrant el mural La república dels pescadors, de Josep Maria Sert, a un visitant japonès a l'Ajuntament de Palamós.

seva recomanació de formalitzar una plataforma ciutadana, prescindint de sigles, contra l'opinió del seu partit.

L'any 1991, la secció d'Esquerra Republicana de Catalunya de Palamós reconegué a Francesc Dalmau la seva lluita constant per la independència de Catalunya. El 6 de maig de 1993 va ser nomenat Col·legiat d'Honor del Col·legi de Metges de Girona.

El 30 de març del 2001, l'Ajuntament de Palamós proclamà Francesc Dalmau i Norat Fill Adoptiu de la vila, la distinció més gran que es pot dedicar a una persona nascuda fora del municipi. Tots els grups del Consistori lloaren de forma unànime la seva digna i honesta trajectòria, així com el seu compromís amb la llibertat de Catalunya. L'Ajuntament, a més, donà el nom de Doctor Dalmau a una placeta situada al final del carrer Cervantes. A banda d'aquesta distinció, des de

molts anys enrere, els palamosins anomenen, sense cap placa que ho certifiqui, carrer del Doctor Dalmau el carrer on visqué i va tenir-hi la consulta, oficialment del general Sanjurjo durant la dictadura i, després de l'adveniment de la democràcia, de Josep Fàbrega i Pou, diputat afusellat pel franquisme i també batlle de Palamós.

Francesc Dalmau va morir a Palamós el 30 de novembre de l'any 2003, als vuitanta-vuit anys. El 16 de juliol de 2006 el plenari del Parlament de Catalunya li va retre un homenatge pòstum. El diputat Pere Vigo glossà la figura i la trajectòria de Francesc Dalmau amb la consideració d'home de principis i d'acció, de vocació de servei públic i gran passió per Catalunya.

D'altra banda, va tenir Anglaterra com a segona pàtria i referència suprema de democràcia i de llibertat. Republicà de soca-rel, encara avui continuen penjats a la paret de la seva consulta, talment com un petit museu on el temps s'ha aturat, uns quadres amb fotografies de Sir Winston Churchill i de la reina Elisabet II.

Evarist Puig és estudiós de la cultura.

Va tenir Anglaterra com a segona pàtria i referència suprema de democràcia i de llibertat